

Naiseuden kuperkeikka – ”Hiihtoäiteen” tarinoita

Tutuin tapa tarkastella urheilun historiaa on seurata urheilun suurta tarinaa, jonka juonena on suoraviivainen, yläviistoon kaartava edistyminen. Kehityksen väajäämätön kulku johtaa yhä vain suurempiin kilpailuihin, parempiin tuloksiin, suurempiin yleisömääriin, lukuisampiin kilpailuihin, valtavaan määrään eri urheilulajeja ja laajenevaan julkisuuteen niin urheilun hyvässä kuin pahassakin. Kaikki suurenee ja moninaistuu, kaikki nähdään, kuullaan ja dokumentoidaan.

Dokumenteihin ja aikakirjoihin viedyllä tapahtuma- ja rakennehistorialla on urheilututkimuksessa tärkeä ja kiistaton tehtävä. Samalla täytyy kuitenkin muistaa, että näiden faktojen rinnalla tai jopa niiltä piilossa kulkee urheilun mikrohistoria – henkilöhistoria ja elämäkerrallisuus. Siinä missä rakennehistoria kuvaa urheilun (organisaatioiden, tapahtumien, talouden) laajoja muutoksia ja murroksia, mikrohistoria korostaa urheilun subjektiivista, henkilökohtaista ja kokemuksellista merkitystä. Se nostaa kuuluviin marginaalissa olevien subjektien (naisurheilijoiden, vammaisten, etnisten vähemmistöjen) äänet.¹

Urheilunhistoriankin tutkimusta läpäisee sukupuolittunut näkökulma, jonka purkaminen vaatii kriittisyyttä ja arvopohdintaa erityisesti siitä, mitä on tiede ja tutkimus. Mikä on arvokasta ja mistä kirjoitetaan? Naisten urheilusuoritukset olivat meilläkin pitkään kuriositeetteja, kuin reunamerkitöjä: heikkoja ja vaati-mattomia verrattuna miesten huikkeisiin tuloksiin. Naisten oma puhe naiseudesta ja urheilusta hukkui miesreportaasien ja -tilas-tojen varjoon.

Artikkelissani valotan urheiluhistorian erästä katvealuetta: naisurheilijoiden omaelämäkerrallisuutta itse kerrottuna. Yritän

antaa äänen yhdelle tunnetuimmista suomalaisista naishihtäjistä – ”Hiihtoäiteelle” – Siiri Rantaselle. Kyse ei ole siitä, etteikö Rantasta olisi lukuisia kertoja haastateltu niin suorituksistaan kuin yksityisyydestään. Minun aineistossani hän puhuu sellaisissa asiayhteyksissä, joita ainakaan pinnallinen media ei havittele tai tulkitse – kuten vaikkapa sitä, millaista oli olla nainen 1950-luvun miehisillä hiihtoladuilla. Tässä tekstissäni en ole halunnut peittää ”Äiteen” kertomaa naisurheilun historiallisiin dokumentteihin tai omaelämäkerrallisten aineistojen menetelmällisiin pohdintoihin. Teoreettisia viitteitä on tässä tarkoituksellisesti supistettu luettavuuden parantamiseksi. Opinnäytetyössäni,² johon artikkeli perustuu, olen tarkastellut laajemmin paitsi naisurheilun rakennehistoriaa myös omaelämäkerrallisen (nais)tutkimuksen metodologiaa. Esitän tässä vain tiivistetysti lähtökohtiani näiden tarinoiden tulkinnalle.

Kun moderni urheilu 1900-luvun alussa syrjäytti voimistelun, jätettiin naiset voimistelusaloihin ja suljettiin urheilun ulkopuolelle. Uuden urheilukulttuurin ja olympialaisten esikuvaksi nostettiin antiikin olympiakisat, joihin saivat osallistua vain miehet. Urheiluun liitettiin miehisää ominaisuuksia, kuten voimakkuus, aggressiivisuus, kestävyys ja kilpailullisuus. Tämän vastapainona korostettiin sellaisia naisellisuuden määreitä, jotka eivät sopineet urheilun maskuliiniseen muottiin. Niinpä oltiin vakuutuneita, että urheilusta on haittaa naisen terveydelle ja sielunelämälle. Naisen ruumiin ei katsottu kestävän kovaa harjoittelua. Aggressiivinen kilpailu on pahaksi äitiydelle ja huolehtivalle kasvattajalle. Naiset joutuivat urheilumaailmaan astuessaan hylkäämään hyvinkin konkreettisesti perinteisen naisen roolinsa, tulemaan esille uudenlaiseen (miehiseen) julkisuuteen ja todistamaan, että urheilu on sopivaa ja mahdollista myös naisille.³

Vaikka hiihto kansallislajina luettiin naisille sopivien lajien joukkoon, hiihdon kehitys seuraa muun urheilun kehitystä myös naisten osalta. Aluksi, ennen modernin urheilukulttuurin vakiintumista, naiset osallistuivat kylä- ja pitäjänhiihtoihin ilman kenenkään ihmettelyä.⁴ Suurten rahahiihtojen ja kilpaurheilun muotoutumisen vuosina 1900–1920 naisten tehtävälueeksi hahmottui hiihtoseuroissa kahvinkeitto ja urheilumerkkien ompelu.⁵ Seuraavina vuosikymmeninä kehitys eteni aaltoillen. Kansakoulujen hiihtokilpailut ja Lotta Svärd -järjestön urheilutoiminta tukivat myönteistä kehitystä.⁶ Naishihtoa tekivät tunne-

tuksi myös tehtaiden järjestämät prosenttihiihdot, joihin osallistui satoja naisia vuosittain. Kehitystä jarrutti kuitenkin miesten luimistelu naisten tasa-arvopyrkimyksiä kohtaan ja hiihdossa erityisesti esiin tullut pukeutumiskysymys. Naisten pukeutuminen pitkiin housuihin aiheutti paheksuntaa.⁷ Naishiihto saatiin olympiaohjelmaan suomalaisten hiihtojohdajien ansiosta vuonna 1952.⁸ Johtajilla taisi kuitenkin olla päällimmäisenä mielessä toive, että naisten avulla voidaan komistaa Suomen mitalitilastoja.

Artikkelini perustuu pro gradu -tutkielmaani Lydia Widemanin ja Siiri Rantasen kokemuksista 1950-luvun naisurheilusta. Artikkelissa esiintyvät lainaukset ovat Siiri Rantasen omaa puhetta hänelle tekemistäni väljän avoimista teemahaastatteluista, jotka nauhoitin ja litteroin sanatarkasti. Haastattelin Rantasta kaksi kertaa hänen kotonaan Lahdessa. Tulkitsen näiden tarinoiden pohjalta sitä, mikä teki hänestä huippuhiihtäjän, kuinka hän rikkoi perinteisen naisen roolin ja laajensi reviiirinsä kodin ulkopuolisille elämäalueille, millaiseksi hän koki naisen aseman urheiluareenoilla ja lopulta, mikä sai hänet luopumaan huippu-urheilijan urastaan.

Siiri Rantasen tarinoiden omaelämäkerrallisuus luo näkökulmaa tulkintoihini. Olen etsinyt tarinoiden retorisia ydinkohtia, siis kohtia, jotka sisältävät tiivistä ja tarkkaa kuvausta. Retoriset ydinkohdat kertovat kirjoittajalle tai kertojalle merkityksellisistä asioista.⁹ Nämä ydinkohdat olen pääosin muotoillut artikkelini väliotsikoiksi. Merkittäviksi olen myös tulkinnut kohdat, joissa kertoja vaihtaa näkökulmaa tai teemaa tarinassaan.¹⁰ Lisäksi olen tarkkaillut, esittäkö ”Äitee” naisten omaelämäkertoille tyypillisesti itsensä toiminnan kohteena.¹¹ Peilaan kertomuksia myös urheilun rakennehistoriaan – naisurheilun vaikeuksista ja edistysaskelista kertovaan tarinaan – ja seuraan, mitkä asiat naisurheilun historiassa ovat olleet niin merkittäviä, että ne nousevat mukaan Siiri Rantasen henkilökohtaisiin muistoihin. Ennen kaikkea olen tulkinnut Rantasen tarinoita myös omana itsenäni, nuorena naisena, kilpalatuja nuoruuteni hioneena, vastavalmistuneena liikuntatieteiden maisterina ja Vihannin yläasteen ja lukion liikunnan opettajana.

Juana Kari

Naiseuden kuperkeikka – ”Hiihto-
äiteen” tarinoita

Poikien rinnalla

Lapsuuden kokemukset ovat voimakkaasti elettyjä ja tulevat siten miltei väistämättä mukaan elämäkerralliseen tarinointiin.¹² Myös Siiri Rantasen muistoissa lapsuudella on oma horjumaton paikkansa. Lapsuuttaan muistelemalla mestarihiihtäjätär selittää niitä tekijöitä, jotka tekivät hänestä kilpaurheilijan. Siiri on lapsuuden muistoissaan poikatyttö, joka mennä "huruutti" suksilla poikien kanssa omassa kotipihassaan. Kotiympäristönsä Liperissä hän näkee urheilun kannalta hyvänä paikkana. Tärkeäksi nousee myös enon suksentekotaito.

No, sitä ku oli tommosesta, talostahan silloin sanottiin: ne ol mökkiä semmosia, muutaman kanturan navetat ja muut. Meitä oli kuus sisarusta ja minä olin niistä kolmas. Ja velipojan kanssa sitte aina suksilla talvella. Ja meillä oli sellasessa mäkirinteessä se mökki. Siitä me sitte vaan lasetettiin ja hiihettiin ja aina oltiin suksilla. Eno ol, joka suksia teki, niin siinä mielessä hyvä. Eihän sitä muuten olis saanutkaan niitä suksia. Isä vei koivuhalon, niin siitä sai sukset. Ja ite tehtiin sauvat. Ja niillä me hypättiin ja laskettiin.

Minä olin sellanen vähän poikamainen. Aina minä olin poikien kanssa ja aina minä poikien kanssa viihdyin. Eipä siinä ollut, siinä oli minun vanhempi sisko, kolme vuotta vanhempi. Niin sillä oli siinä tyttökaveri naapurissa. Ne oli semmosia hynnleöitä. Ne ei uskaltanu: "voi, voi, voi, en minä!" ja tämmösiä. Minähän mennä hurruutin.

Siiri Rantasen lapsuuden muistoista kuvastuu iloinen ja vauhdikas touhuaminen. Vaikka hän seuraavassakin muistossa antaa urheilu-uran alkamiselleen ulkoisen motiivin: "Eihän siellä mitään muuta ollunna maalla", tulkitsen hänen urheilusta innostumisensa pohjautuvan vahvaan sisäiseen motiiviin, kansanomaisissa kisailuissa ja kylän yhteisessä hauskanpidossa koettuun iloon. Siiri sai tutustua ruumiinkulttuuriin vanhojen suomalaisten perinneleikkien kautta, joissa tärkeintä on ollut osallistuminen ja tekemisestä nauttiminen.¹³

Jaana Kari

Naiseuden kuperkeikka – "Hiihto-äiteen" tarinoita

No eihän siellä mitään muuta ollunna maalla. Ja sitte ku siel ol aikuisetkin. Laskettiin mäkiä hevosvellä sinne lammella, meillä oli lampi siinä alhaalla. Siitä vaan ja taas työnnettiin ja pennut mukana. Sehä oli kauheen mukavaa. Karuselli tehtiin sinne.

Pian mukaan tulivat myös kilpailut. Koulu oli ensimmäinen paikka arvioida omia taitoja. Siiri Rantanen kuvaa kilpailutilanteita vertaillen itseään toisiin kilpailijoihin. Oma pätevyys korostuu, kun etukäteen ylivoimaiseksi arvioidut kilpakumppanit osoittautuvat tasaväkisiksi. Kilpailuissa menestyminen vain lisää hiihtoinnostusta.

Ja koulussa meillä oli kilpailut ja hiihtoo jatkuvasti, ku oli se urheilutunti. Tatvella aina hiihettiin. Aina opettaja pani, että sinne vaan.

Meitä oli toinen tyttö. Oli sillä aina 6-7 kilometriä koulumatkaa, ku mulla oli vain kilometri. Sen kanssa oli aina kamppailu, ja jompikumpi aina voitti. Me siellä poikien seassa hiihettiin. Sinne vain jonoon vaan, ei ollu mitään naisten sarjoja. Semmonen kilometri kaks, semmonen lenkki pyörähtiin sitte. Oltiin eka ja toka sen toisen tytön kanssa, ja muut tuli kaukana perässä.

No sitte oli koulujen väliset; pääs sinne sitte nämä parhaat. Mutta niissäkin mie olin tuota, haa... hymmenvuotiaana, ku siel, olhan siellä maalauskoululla, ku ne tytöt, nehän ol ku aikuisia, 14 vuotisia. Mie olin ku pien laiha luikku siellä menin. Kolmanneksi parhaaksi mä pääsin sitte.

Ura urkeaa

Siiri Rantasen hiihtouran alun ratkaisevaksi käännteeksi osoittautuvat kansalliset hiihtokilpailut Värtsilässä. Tarina nousee haastatteluaineistosta esille. Se on yhtenäinen pitkä kertomus ja kuuloistaa useaan kertaan muistellulta ja kerrotulta. Siinä vilahtelee dialogia ja kuvausta. Juuri tällaisia tiivistymiä elämäkerrallisissa haastatteluissa pidetään retorisinä ydinkohtina, kertojalleen merkityksellisinä tapahtumina. Tämän tarinan merkitys voisi olla siinä, että se rajaa Siiri Rantasen elämää. Hän oli aloittanut itsenäisen elämän ja päässyt töihin kunnalliskotiin. Raskaat maatilän emännän työt, joita Siiri oli tehnyt kotitilallaan 14-vuotiaasta asti äidin sairastaessa ja sittemmin kuoltua, olivat taakse jäänyttä elämää. Hän rakensi nyt omaa elämänsä.

Tarina alkaa vähän kuin kuulijaa kosiskellen. Siiri Rantanen luo jännitteen omien mahdollisuuksien ja kilpailun vaatimusten välille.

Sitten mä läksin kotoo pois ja olin, sanotaan, että mä olin niinku apulaisena.

Jaana Kari

Naisiuden kuperkeikka – "Hiihto-
äiteen" tarinoita

Ja sitten tuli sinne Värtsilään kansalliset kilpailut -44. Se oli vielä sota-aikaa, mutta kuitenkin jo loppua. Siellä ol sitte kaikki piirin parhaat ja sillä lailla. Ja sitte miun siskon miehen veli. Se minun ikänen: "Ja nyt sitte lähet hiihtämään!" Ku myö sen kanssa aina hiihettiin ja se oli miun kanssa, vielä vuotta nuorempi. Aina kaikki laskettiin ja touhuttiin. "Nyt siitä hiihtämään!" No, eihän miulla ollu monoja; monet oli suutarissa. "No millä minä hiihän, ku ei oo kenkiä?"

No oli miulla uudet tallukat. Semmoset nokalliset. Ja oli aika pakkanen sitte, ku hiihettiin. No mikäs tuossa, otettiin siteet pois ja pantiin ne tavalliset kannantakaset. "Hiihä niillä." No niihän mä lupasin. No, sitä tehtiin työt ensin. Ja siitä on reilu viis kilometriä sinne Värtsilään kilpailuihin, enemmänkin tais olla. Ensin huhkin sinne. Ja sitte menin sinne lähtöpaikalle. Siinä sitte ne miehet kyseli, että mitäpä tyttö. "Mitäpä tyttö muuta ku lähtis hiihtämään ku piäsis." "No piäsööhän tähän." "No mie en oo ilmottautunu." "No se on sitte lähtö ensimmäisenä."

Mie sanoin, että eikös se oo sama ku viimeenä, ku en tiä latua enkä mittään. "Eiku aina jälki-ilmottautuneet ensimmäisenä."

Tarinan huippukohta lähence. Siiri Rantanen ratkaisee kilpailun kekseliäisyydellään ja kovalla kunnollaan.

*No niihän minä sitte läksin siinä ensimmäisenä. Mutta just tämä minun poikakaveri, tai ei ny poikakaveri mutta kuitenkin kaveri. Se läksi viimeenä pojista. Ja minä sen perään naisista. Ja perhana, minähän otin sen 2 km päässä kiinni. Ja se jo huuti: "Hyvä Siiri! Nyt mennee hyvin!" Ja viien kilometrin lenkkijä. Ja nousut, ku ne oli aika jyrkkiä, ni minä laskin kantapääät maahan ja juoksin. Eihän niillä suksilla voinut. Kantapääät maahan ja sitten juostiin nousu ylös. No luistaahan ne nyt jonkinverran alaspäin. Mennä hantattiin. Ja mi-
nuutilla voitin seuraavaa. Koko piirin mestaruuden naisissa.*

Kertomus loppuu yllättävän menestyksen seurauksien arviointiin. Siiri Rantanen innostuu hiihtämisestä, mutta häntä harmittaa naisille järjestettyjen kilpahiitojen vähyys.

No sittehä se ol, että nyt on löytynynnä semmonen löytö! Niinhän se ol, ja se sitte anto sen innostuksen. Eihän mulla ollu muuta ku lähti ja hiihti.

Kävin Joensuussa yhet kisat sen jälkeen. Mutta eipä niitä olluna niitä kisoja. Ku naisia ei ollu, osanottajia, ni mitäs niille kisoja. Että

Jaana Kari

Naisenuden kuper-
keikka – "Hiihto-
äiteen" tarinoita

jos piirin mestaruuksissa oli toistakymmentä naista niin hyvä oli. Niitä oli niin vähän.

Siiri Rantasen kokemusta naishiihtäjien vähydestä tukee hiihdon yleinen kehitys eli naisten urheilun ja sen myötä hiihdon kehittyminen tai pikemminkin kehittymättä jääminen miesten omalle urheilulle luomissa puitteissa. Kun 1920-luvulla suuriin kansallisiin hiihtokilpailuihin alettiin saada naisten sarjoja,¹⁴ lakkautettiin Salpausselän kisojen naisten sarja osanottajien vähyden vuoksi jo vuonna 1934.¹⁵

Vapauden kaipuu

Naiselämäkerroille pidetään tyypillisenä sitä, että kertoja esittää itsensä toiminnan kohteena. Kertojalle tapahtuu asioita, joissa hän kulkee tai ajautuu kuin muiden mukana. Tällainen kertomistapa paljastaa yhdenlaisen naiseen kohdistuvan vallankäytön.¹⁶ Lukiessani haastatteluaineistosta avioliittoon ja perhe-elämään liittyviä muistumia sain kuitenkin huomata, että Siiri Rantanen ei joutunut tai päässyt naimisiin. Hän oli itse ”vallan puikoissa”, otti miehensä. Hänelle oli tärkeää, että tuleva mies ei kahlitsisi häntä navettahommiin. Raskaat maataloustyöt kotitilalla olivat selventäneet hänen näkemyksensä. Siiri Rantanen kaipasi vapautta.

Ku mie kaihdoin sellasia poikia, joilla oli maatalo, talonpoikia. Mie sanoin, että mä otan sellasen miehen, jol ei oo mittään, että evvääit ku mie teen, niin sitte oon vappaa.

Sitte tää oli seppä. Niin semmonen ja tosiaan, eihän sille evvääit tarvinnut tehdä, ku se kävi kotona syömässä.

Siiri Rantasen elämä muuttui miehen ”ottamisen” jälkeen. Tuli kaivattu vapaus. Pitkän Värtsilän hiihdoista kertovan tarinan lisäksi samaa vapauden täyttämää elämäntilannetta kuvaa myös seuraava selonteko.

No sittenhän mä läksinkin pois, kun mä rupesin seurustelemaan mun miehen kanssa. Sitten mä läksin pois (kunnalliskodilta), ku olin vähä aikoo ollu. Sitte olin vappaa mennee. Ja sittenhän mä rupesinkin hiihtämään. Siinä yks vuosi mä, melkeen kaksikin, että ihan vaan kävin kylillä kisoissa.

Jaana Kari

Naiseuden kuperkeikka – ”Hiihtö-
äiteen” tarinoita

Pian kuitenkin Siiri Rantasen kaipaamaa vapautta rajoitettiin, tosin perheen perustamisen tutulla tavalla. Mies halusi lapsia – kytkeäkseenkö vaimonsa kotipiiriin vai silkasta isänrakkaudesta? Siiri Rantasen elämässä alkoi ”sovittelun ajanjakso”, jossa ensimmäinen sopimus tehtiin miehen kanssa lapsien hankkimisesta. Oliko hän samalla vallankäytön kohteena? Ainakin hänen käyttämänsä pitää-verbi voisi vertauskuvallisesti viitata tähän. Valta tulee esiin, kun sen käyttö kohdistuu omaan itseen.¹⁷ Tässä kohdin ei päde ainakaan näin suora yleistys. Miehen suhtautuminen lastentekoon ja vaimonsa hiihtoon tuntuu jopa positiivisen veijarimaiselta, ainakin hyvin sovittelevalta.

No sitten minun piti niitä lapsia. Kaks poikaa siinä sitten. Yhden jälkeen se mies sano sille, että jos mä toisen teen, niin sille piäset hiihtämään. Yhestä ei pääse.

Toinen piti saaha. Sit piäs vähän harjottelemaan. Miehen kanssa piti sovotella ja kato, eihän niitä ollu ku pyhäseutuna niitä kisoja. Ja reenattiin vaan sille iltasilla, kun mies pääsi töistä. Enhän minä päässy renaamaan ku illalla. Iltasilla reenattiin pimeällä, jossain tienposkissa kulettiin. Ja pyhäseutuna tehtiin pitemmät lenkit, samoten leirillä. No, eihän meillä leiriä pidetty, ku Vuokatissa aina kaks tai kolme syksyssä. Ja eihän siellä ollu kun se vajaa viikko.

Sovittelujen kauteen kuului harjoitusajoista neuvottelemista miehen kanssa, lasten hoidon järjestämistä ja tavaroiden sovittelemista uuteen kotiin. Perhe jousti äidin hiihdon mukaan ja Rantaset muuttivat vuoden 1951 syksyllä Lahteen.

Pojat ol sillon 4- ja 2-vuotisi. No täällähän Lahdessa on nämä hiihtomaastot ja harjottelumaastot, ja sieltä on niin paha lähteä just sieltä Liperistä käsin. Ensin tulla autolla Joensuuhun ja sitten junalla minne asti oli meno. Tiäl sai sille kodinhoitajan. Sille ku ol just, tvenattiin niihin olympialaisiin. Se Hollolan kunta sille järjesti. Se tuli seitsemältä ja lähti sille pois illalla.

Jaana Kari

Näiseuden kuperkeikka – ”Hiihto-äiteen” tarinoita

Lahtea Rantaset eivät valinneet vahingossa. Reilut pari vuosikymmentä aiemmin oli suomalaisessa hiihtojohdossa huomattu, että kansainvälisillä laduilla ei tule menestystä, jos hiihtoa harjoitetaan vain tasamaalla. Lahdesta oli Lauri Pihkalan johdolla rakennettu suomalaisen maastohiihdon ja myöhemmin myös

mäkihydyn ”mekka”. Lahdessa järjestyi perheelle muitakin etuja: mies sai työn ja lapset kodinhoitajan. Kaupunki suhtautui myönteisesti talviurheiluun ja -urheilijoihin. Lahti oli houkutellut tarjoamallaan eduilla piiriinsä monia muitakin hiihtäjiä.¹⁸

Hiihtävä äiti

Perhe-elämästään kertoessaan Siiri Rantasen puheessa vilahtelevat lapset, pojat, useaan otteeseen. Vaikka perheessä elettiin hiihdon ehdoilla, lapset rytmittävät äidin tarinointia.

En mie ollu töissä, ku mulla ol pojat, ja ei mulla ollu mittään ammattia, ni ei kannattanu lähteekkään ihan. Että ensin hoiti penskasa ja sit läks työelämään, ku pojat oli jo kouluiässä, että ei enää tarvinnu. Että koulussa olivat päivän ja ite tulivat kotia ja näin pois päin.

Siiri Rantanen kertoo ja arvottaa tapahtumia lasten hyvinvoinnin näkökulmasta. Seuraavassa muistoissa ikään kuin varmistetaan, että tehdyt ratkaisut olivat oikeita ja lasten luota poissaoleminen ei vahingoittanut lasten kasvua. Eloisilla lapsilla riitti touhua.

Noo, ei sitä piä olla äitirakkaus, että ei voi luopua muutamaksi viikoks. Ja kun tietää, että ne hyvin toimeen tulee, niin eihän siinä mittään ollu hankaluutta silleen. Ruuvot laitoin viikonlopuiksi ja viikoiks valmiiks. Paistia ja keittoloita, niitä on hyvä lämmitellä. Kaikki huolehdin etukäteen. Eipä ollutna ikäväkkään.

Ne ol tottunu siihen. Sitte ne ol ihmeissään, jos ei voittanut. Ne oli tottunu, että äiti aina voittaa. Ne kysy: ”No mikäs siinä oli, ku et voittanu?” Ne vaan kysy, että mihinkäs sä nyt lähdet? Niillä oli naapurissa niin paljo niitä poikakaveria, ne juoks ja män. Eipähän niitten kanssa ennen tarvinnakaan niin paljo höösätä. Ne ol omatoimisia. Hyvinpähän on toimeen tulleet.

Seuraavassakin muistumassa Siiri Rantanen tuo esiin, että pojat tulivat hyvin toimeen äidin menoista huolimatta. Hiihtävästä äidistä oli pojille jopa hyötyä. Pojat menestyivät koulun hiihdoissa, kun äiti voiteli sukset ja hankki kunnon välineet. Hiihtävä äiti oli kuitenkin sen verran erikoinen tapaus, etteivät pojat sellaista huolineet koulukilpailujen katsomoon.

Jaana Kari

Naiseuden kuperkeikka – ”Hiihtöäiteen” tarinoita

Omin topparin ne män, ne möi niitä lehtiä siellä. Tietysti sillo ne ol kisoissa mukana, ku mulla oli kilpailut Lahessa. Isänsä kanssa ne sillo ol. Kerranki se nuorempi hävis just ennen lähtöö. Se ol lähteny omin päin, ne sano, ku mie vielä voitelin suksia. No minä sanoin, että koita ny ettiä, ett mie tiän ennen lähtöö, että löyvätkö sie. No sitte ne kuulutti, että semmonen poika kävelöö yksinään. No se oli minun veli-poika vielä kans käymässä. Ne oli menny sitte parkkipaikalle, ni siellä se oli ollu, autojen välissä kulkenu. Sieltä se lösty, eikä ollu mittään hät-tää. Kyllä ne pojatki hiihti silloin kouluaikana ja ihan hyvin, kato ku oli vehkeitä. Mie voitelin suksia ja sanoin, että jos lipsuu niin laita tuota. Kisoja en päässy kattoo, mutta ei sinne koululle saanu mennäkään.

Aikana, jolloin naisella oli kaksi roolia, työssä käyvä neiti-ihminen ja naimisissa oleva kotiäiti,¹⁹ oli Siiri Rantasen löydettävä vielä jokin keino, jolla hän pystyi yhdistämään kotiäidin ja myöhemmin työelämän roolinsa kilpaurheiluun. Siiri Rantasen salaisuus oli penkkiurheilua rakastava, hyväntahtoinen ja koko sydämellään hiihtoa tukenut aviomies.

Ei mulla ollu huolta, että mies jättäisi. Hää halusi vain Siirin. Tää on tunnollinen mies. Harva mies on semmonen. Meil ol molemmipuolinen luottamus. Usein ei miehet tuota. Ne on mustasukkasia. Ne sanoo: sitä et tee, onko sulla siellä ystävä, sinne et mee ja tänmüstä.

Mielenrauhaa ja helpotusta Siiri Rantasen elämään toi myös se, että hän onnistui sovittelemaan työnantajien kanssa hiihtomenonsa. Hiihto söi kuitenkin tilipussia laihemmaksi.

Kyllä sitä piäs, ku sovitteli niitä töitä. No hyllä minä aina niiden kanssa, mutta se oli tietennin aina palkasta poissa. Mistään en saanut penniäkään, ku ei ollu töissä. Se oli wakkapalkka. Pois saa olla, mutta sitte ei tule rahnookaan.

Naiset takarivissä

Kilpaurheilun sopivuudesta naisille oltiin vielä 1950-luvullakin montaa mieltä. Suomessa kuitenkin hiihto miellettiin naisille sopivaksi urheilulajiksi ja suomalainen hiihtojohdo ponnisteli saadakseen naiset mukaan kansainväliseen arvokisaohjelmaan. Tästä myönteisestä suhtautumisesta huolimatta hiihtävät naiset

joutuivat ratkaisemaan rooliristikriisin hylätessään perinteisen kotiäiti-vaimo-mallin ja astuessaan maskuliiniseen julkisuuteen. Siiri Rantanen ratkaisi ongelman leimauttamalla itseensä ja sisäistämällä itselleen poikatyttöroolin. Hänen ei tarvinnut olla huolissaan tai huomioida urheilun miehistävää vaikutusta. Hän oli suosiolla reipasotteinen ja rempseä, eikä yrittänytkään vai- kuttaa naisellisen avuttomalta ja heikolta.

Se oli niinku luonnostaan, että tuo on semmonen, että se pärjää teki se töitä tai hiihti, niin se aina pärjää. Niinhän ne sano, että se on poikamiestyttö. Niin joo. Mutta ei siellä ollu Värtsilässäkään minusta kettään semmosia, jotka ois hanttiin pannu. Enkä mie tuntenukkaan, ku olin vähän sieltä maalta.

Rantasen pärjäämistä ei ihmetelty, sillä oli tavallaan luonnollista, että poikamiestyttö menestyy miehisessä urheilussa. Yleinen mielipide taisi vielä 1950-luvullakin allekirjoittaa Kaarina Karin vuonna 1932 esittämän päätelmän naisuuden ja urheilun suhteesta: "On olemassa 'naisellisia' miehiä ja 'miesmäisiä' naisia. Viimeksi mainitut ovat perineet joko enemmän tai vähemmän miehisii luonteenpiirteitä tai ruumiillisia ominaisuuksia. Voimme olettaa, että juuri näillä naisilla on erityisen suuri vetovoima kilpaurheiluun, koska heillä on edellytyksiä saavuttaa tuloksia. – Onko meillä mitään syytä kehittää ja voimistuttaa silmiinpistäviksi naisessa ehkä esiintyviä miesmäisiä ruumiillisia ominaisuuksia? Ei totisesti! Päinvastoin tällaisten naisten tulee tyydyttää liikuntatarvettaan sellaisilla harjoituksilla, jotka vahvistavat heidän naisellisia ruumiinpiirteitään ja ominaisuuksiaan."²⁹

Maalaistytönä Siiri Rantanen ei haastatteluaineiston pohjalta kokenut urheillessaan naisellisuuttaan uhatuksi. Hänelle on tyypillistä katsella asioita urheilun kannalta.

No kyllähän se tietysti yleisesti kiinnosti, ku naiset pärjää, suomalaiset. Sillonhan tuolla Keski-Euroopassa ei vielä ollu mittään hiihtoo. Sillonhan me hiihettiin norjalaiset, ruotsalaiset ja tais olla joku saksalainen. Mutta sitte, ku alko tulla tuolta Venäjältä, -54 tuli, niin siitähän me nähtiin, että ollaan jopa alakynnessä.

Ne ol sitte kovia taistoja, ku venäläiset tuli. Ku niitten kyytiin pääsi tai niin lujaa ku me hiihettiin niitten sekhaan sothemmaan. Sitten jo tuntu, että miehän oon jo sitte hyvä! Sillonkin ku minä Salpausselän

Jaana Kari

Naisuuden kuper-
keikka – "Hiihto-
äiteen" tarinoita

*Suomessa erityisesti
Tahko Pihkala ja
Suomen Naisten
Voimisteluliitto
(SNLL) vastustivat
naisten kilpaurhei-
lua. Oheisten kuvien
avulla SNLL:n
puheenjohtaja
Kaarina Kari
osoitti, kuinka
liiallinen telinevoi-
mistelu on muovan-
nut oikeanpuoleisen
naisen vartalosta
miesmäisen.
(Kisakenttä 1932,
171)*

*voitin -59 ja kaikki venäläiset oli mukana, ni silloin tuntu, että eihän
tässä mittään oo, että tämmöselläkin venauksella pärjää. Ku hyö ovat
siellä olleet aina siellä hiihtopalatsissaan leirillä ja niitähän piettiin. Ja
nehän ihmetteli suuresti, ku me tehkään töitä ja hiihetään vaan pyhän
seutuna. Että miten täällä Suomessa on nainen, aliarvioituna koko
naishiihto?*

Rantanen antaa venäläistyttöjen arvioinnin puhua puolestaan. Naishiihto oli aliarvostettua ja naisten harjoitteluolosuhteista ei huolehdittu. Hän sai usein törmätä tilanteeseen, jossa nainen pukattiin sivuun ja mies nostettiin tilalle.

*Ei ollu sponsoria eikä minkään näköstä markkaa. Leiwiltä sai matkat.
Ja sit se pien päiväraha. Sehän meni korttiin ja karkkiin ja semmisiin
soittamisiin. Michet sai matkarahat ja kaikki.*

Mitaleille päässeet mieshiihtäjät kuittasivat hiihtoreissuiltaan kaksinkertaiset matkarahat. Heidät kutsuttiin kilpailuihin ja he saivat siten myös järjestäjiltä korvaukset matkoistaan.²¹ Myös naisille tarkoitetut arvokkaat kunniapalkinnot annettiin mieluummin miehille.

*No miehelle saatto olla palkintona kaks nojatuolia ja kamera, naisille ol
vaan rannekello ja huopa. Naisille ne ol varattu, ne nojatuolit, lahjoit-*

Jaana Kari

Naisenden kuper-
keikka – "Hiihto-
äiteen" tarinoita

taja ol niin määrännyt, mutta se seura ol päättänyt tehdä vaihon. No kerranki ompelukone vaihettiin miehille. Sitte perusteltiin, että miehet tuo yleisön. Ei ollu naisia päättämässä. Ja naiset ei saaneet valittaa: sie oot kateellinen sanottiin, jos puoliaan pittää.

Kisajärjestäjät joutuivat varmasti vaikeaan tilanteeseen, kun naisille lahjoitetut kunnia-palkinnot olivatkin hienommat kuin miehille tarkoitettut. Järjestäjien oli kuitenkin helpompi vaihtaa palkinnot kuin nostaa nainen arvokkaiden palkintojen avulla miehen yläpuolelle ja ottaa siitä vastaan arvostelua.

Jotkut naiset olivat kuitenkin hoksanneet, kuinka etuisuuksia hankitaan. Siiri Rantanen muistelee johtajien suosikkityttöjen saaneen erikoishuomiota. Suosikiksi pääseminen vaati kuitenkin epäilyttävien keinojen käyttämistä.

Sellaset naisethan pärjäs, jotka anto itteään lääppiä. Miesten suosioon päässeet saivat kaikkia etuja, nehan sai rahallistakin hyötyä. Ne pääs paremmille matkoille. Pomot otti omakseen. Ja jos ei antanut lääppiä, ni ol huono, omapäinen. Kyllähän tollanen suututti. Yhdenkin naisen valmennusrahat annettiin jo lopettaneen leikkikitytön koulutusrahoiksi. Pitiään suosikkitytön saada koulutus! Mikäs tuossa, hiihtoliiton johtaja vaan niin päätti, että rahat annetaan koulutukseen.

Seuraavassa muistossa Rantanen jatkaa hiihtojohtajien arviointia. Johtajat olivat itsepäisiä ja valtansa tuntevia. Katkelmassa tulee esiin myös kokemuksia mieshiihtäjien suhtautumisesta naisiin ja heidän asioihinsa.

Pomot oli paskoja. Ne ol liian tärkeitä. Halusivat vain määrävällä. Ei ne keskustellu, määrävällivät vaan.

Mutta ei siinä mittään, miehet otti meiat ihan hyvin vastaan. Miehet oli käynynnä jo ennen leirillä ja nehan oli ihan eri arvokkaita, niitä hyysättiin. Eihän naisia hyysätty.

Seuraavassa muistumassa Rantanen paljastaa hiihtopiirien valtakuviot. Tarinassa elää kaikesta huolimatta oma selviytyminen.

Jos minäkään en olis niin käressä piässynnä, en ois päässynnä es hiihtämmään. Mutta ku mie olin siellä kärkiporukassa naisista, niin ainahan ne pistivät minut kilpailemaan.

Jaana Kari

Naiseuden kuperkeikka – "Hiihto-
äiteen" tarinoita

Seuralle piti ilmottaa, ei sitä muuten päässy. Sitä piti mennä seuraan ja sanoa, että mie halluisin sinne, mutta eihän sitä aina päässy sinne minne ite halusi. No siellä oli konttorissa nainen ja nehan pitää aena palaverin, ketkä pääsi milloinkin viikontoppuna lähtemään.

Ne pani minut aina vastavierailulle mäkimiehille, ku mäkimiehet ol käyneeet, niin minun piti mennä sitten sinne hiihtämään. Minkäänlaista en saanu ite. Pidettiin semmosena vastavierailijana. Semmonen heittopussi.

Siiri Rantasen selviytymiskeinona oli olla tarpeeksi hyvä hiihtäjä. Heittopussi oli sisimmiltään sisupussi, ja sitä sai olla menestymisen jälkeenkin. Seura ei järjestänyt voittoisille naisilleen edes kahvitilaisuutta.

Ei minkäänlaista. Ei sittenkään, vaikka tuotiin se olympiakulta sieltä viestistä, ni hiihtoseura ei sittenkään minkäänlaista mittään. Ei, ei. Paremminkin kirjoitettiin mäkimiehistä. Mäkimiehet oli siellä korkealla. No tietysti ol siellä, että se on ja on tultu pois. Ei ollu tämmöstä rumbaa niinku nyt pienemmässäkin mittasuhteessa. No tietysti, olihan se maininta, en minä sitä sano, mutta ei muuta. Ei sitä kaivannukkaan.

Kun julkisuudesta ei osaa edes haaveilla, kiitokset jääminen ei herätä katkeruutta. Nykyisyys tuo kokemukseen kuitenkin uusia kerrostumia,²² ihmetyksen siitä, että 1950-luvulla oma seura ei tosiaan pitänyt olympiakultaa kahvittamisen arvoisena.

Muistoja valmentautumisesta

Siiri Rantasen tarinoista huomaa, että hän oli hyvin kiinnostunut "reenaamisesta" ja omista menetelmistään. Olympiavuodesta 1952 on puhuttu käänteenä naisurheilussa, mutta valmennuksen puolella Rantanen ei huomannut mitään muutosta.

Ei mejän kohdalla. Se, että leirille päästiin se kaks kertaa: syksyllä jalkaleiri tai sulan maan leiri ja itsenäisyyspäivän aikaa päästiin, se kymmenen vuorokautta, se lumileiri. Eipä meille muuta ollu. Joka sinne ei päässy, ni sille sai olla.

Jokainen harjoiteli oman mukkaan. Veli Saarinen oli, mutta eihän se mittään, katteli vaan. Jos siltä joskus jotain kysy, ni se sano, että tekkää niinku ite ootta tehny.

Jaana Kari

Naiseuden kuperkeikka – "Hiihtöäiteen" tarinoita

Rantasta selvästi harmittaa, että valmennusjohdossa ei osattu neuvoa naishiihtäjiä. Jos ohjeita tuli, ne olivat samoja kuin 50 kilometrin mieshiihtäjälle.

Ku se oli ite viijenkympin hiihtäjä. Tommonen niin, niitä se paremmin. No laittohan se meillekin samanlaiset paperit, mutta miehän löin ne tulleen. Minä että piruako minä noilla. Viidenkympin miehen. Enhän mie kerkii mittää tekemään, ku olla aina lenkillä. Minä harjoittelin omantunnon mukkaan, iltasella, pyhäseutuna, naapuriiin juoksin ja sieltä takasin ja semmosta. Oman ajan ja tekniikan mukkaan.

Rantasen harjoittelu nivoutui päivän muihin toimiin. Menestymisen myötä hänen neuvojaan alkoivat kysellä muutkin naishiihtäjät. Jos hän karkasi leirillä lenkille yksinään, kävivät muut naiset koettamassa takin selkämystä lenkin jälkeen. He halusivat tietää, kuinka kovan harjoituksen "Äitee" kävi tekemässä. Seuraavassa muistumassa Rantanen selvittää, mitä miesten ohjeilla harjoittelemisesta seurasi.

Jos sitte ei osannu jättää ite pois, ni sehän meni ylikuntoon nainen. Eihän se jaksa tehä sillä lailla. Niemisen Irneli, joka oli hyvä tyttö Sysmästä, nuor tyttö. "No ku se laitto, ni se täytyy tehä niin." No eihän se päässy mihinkään talavella. Voi hyvänen aika, mie, että ethö sinü ossaa vähentää, eihän nainen sillä lailla, ja sinähän oot vielä nuori, paljo alle 20. Eihän se kestä. Mutta sen päässä vaan pyöri, että minun pittää: se oli jäykkä ku puuhevonen talavella. Mutt sitte ku hellitti, ni sitte alko kulkemaan.

Leireillä naiset keskenään pohtivat, millainen harjoittelu toisi parhaan tuloksen. "Äitee" oli puheenjohtaja ja ladulla vauhdin pitäjä. Hänen taitoihinsa luotettiin.

Ei tullut naisille erikseen valmentajaa. Siellä sai tehä leirillä. Niihän ne tytöt sano, että jos Siiri on leirillä, niin hän meijät hiihättää. Me aina keskuuessamme mietittiin, että tehään nyt se lenkki ja se lenkki. Ja mennään nyt. Minä aina hiihin eellä ja pidin vauhtia ja muut tuli perässä. Nü se ol. Sitteen piettiin haushaa. Ei se sen kummempaa. Ei kenellekään tehty eikä kellään ollu omaa valmentajaa. Eikä ollu päivä-ohjelmaa.

Jaana Kari

Naiseuden kuperkeikka – "Hiihto-äiteen" tarinoita

Vaikka Rantanen katselee valmentautumista nykypäivästä käsin ja kuvailee sen alkeellisuutta, hän näkee vanhoissa menetelmissä myös jotain hyvää. Ilman tarkkaa ohjelmointia harjoittelussa oli mahdollista kuunnella itseään. Nykyinen tieteellinen valmennus nojaa Rantasen mukaan liiaksi kelloon ja koneisiin.

Ei me katottu kellosta. Kyllä se sydän sitte antaa merkin. Sitä jos ei opi kuuntelemaan, niin ei tuu hiihtäjää ikinä. Ei se tästä kellosta tule. Sehän mennee yli aina, jos sen kellon mukkaan. Kyllä sitä pittää aina itteensä kuunnella, enkä millonkaan mennyylä, miten ne sanoo, ylikuntoon. Enhän mää edes tiedä mitä se tarkoittaa. En oo kokenunna sitä.

Kehon kuuntelutaitoaan Siiri Rantanen käytti myös terveydestä huolehtiessaan. Äitiysjumppa sujui sukset jalassa.

Ei meidän terveyttä sen kummemmin hoiettu, eikä kuukautisten siirtoa ehdotettu. Kerran syksyssä otettiin verikoe ja käskettiin, että osta rautatabletteja. Raskaana ollessa sain hiihellä omantunnon mukkaan. Neuvolassa ne kyllä vähän päivittelivät, ku kuukauden jälkeen synnytyksestä läksin hiihtämään. Ne ihmettelivät, että oonko raskaana ollenkaan, kun ei mittään näkyny. Mut omaks iloksi hiihtelin. Ei mua pelottanut mikkään, mähän olin terve kuin pukkki.

Hiihtojoukkueen äitinä

Siiri Rantanen ristittiin urallaan vielä nykyisinkin tunnetuksi Äiteeksi. Nimi kuvaa hänen rooliaan naisten joukossa. Hän neuvoi ja antoi harjoitusohjeita nuoremmille, mutta piti myös topakasti yllä järjestystä. Rantanen uskalsi kommentaa mielensäkin. Seuraavassa hän muistelee, kuinka nimen anto tapahtui.

Oltiin leirillä ja kudottiin ja toiset pelas korttia, dominoa. Ei ollu muuta. Tanssittiin, ja minä aina kudoin. Niin ne sitten toiset tytöt anto sen nimen. Sitte rupes pojatkin sanoa ja sitten toimittajat. Oli se sitäki, kun mä en laskenu niitä vouhottamaan: "Nyt nukkumaan ja huomenna hiihetään!" Mirja ois menny poikien kanssa, mutta mie sanoin, että ei sitä mennä. Leirit ol hiihtoa varten, eikä mitään seurustelua. Pojathan sitte nauvo. Ku pojat tuli kämpphään, sanoin: "Nyt nukkumaan!" Kyl myö muuten lystiä pidettiin ja tanssittiin.

Jaana Kari

Naiseuden kuperkeikka – "Hiihto-
äiteen" tarinoita

Rantanen itse pitää Äitee-nimeään osuvana. Se kuvaa myönteisellä tavalla hänen asemaansa joukkueessa. Myös oma tulkintani Rantasen roolista tukee nimeä. Osuvampaa nimeä reippaalle ja rohkealle erityisesti naisten, mutta myös koko muun hiihtojoukueen huolenpitäjälle voi tuskin antaa.

Nimenannon muistelu tuo Rantasen mieleen muitakin leirimuistoja. Leirit olivat hänelle tärkeitä ja mieluisia tapahtumia, joissa sai täydellisesti keskittyä hiihtämiseen.

Ja ai, ai, ai. Tuonne tanssimaanakin pääsi. Pitihän sitä silloin olla hameita ja mekkoja.

Me oltiin kovia tanssimaan, kaikki urheilijat oltiin hyviä tanssimaan. Vuokatissakin illat tanssittiin. Siitä me saatiin sitä herkkyyttä.

Rammarit soimaan vaan. Ens me tyttöparilla, sitte ne miehet tuli kattomaan, että tytöt täällä tanssii. Kyll meill ol niin semmonen sisäinen suhde.

Siiri Rantasen leirikokemuksista ja lapsuuden muistoista kuvastuu sama yhteisöllisyyden henki. Molempia sävyttää jaettu ilo ja tekeminen. Tulkitsem, että leireistä muodostui Rantaselle tärkeitä sen vuoksi, että niillä puuhailtiin suurella joukolla, yhteisvoimin rakkaan harrastuksen parissa aivan kuin hänen lapsuutensa mäenrinteessä, aikuiset ja lapset yhdessä.

Kesken katkaistu ura

Rantasen muistelman huippu-uran päättymisestä on yksi aineistosta esiin nouseva tiivistymä ja elämän rajapyykki. Siinä saa huippunsa koko haastattelun läpi käyvä jännite miesten ja naisten mahdollisuuksien välillä. Miehet ovat ylivertaisia. Heidän valtansa yltaa jopa naisten henkilökohtaisiin ratkaisuihin.

Tarinaa liittyy monenlaisia tunteita: uhmaa, häpeää ja lopulta selviytymiseen liittyvää voitonriemua. Aluksi Rantanen tunnustelee, kertoisiko tarinaa lainkaan. Haastattelijana tekemäni kysymykset saavat hänet lopulta puhumaan.

Miks sää lopetit? *Enhän minä oo lopettanna tänä päivänäkään.*

Niin mutta maajoukkueesta. Mitä sää sanoit, että puotettiin pois? *Oma seurahan se pani kilpailukieltoon.*

Jaana Kari

Naisiuden kuperkeikka – "Hiihtoäiteen" tarinoita

*Siiri Rantanen
syntyi Tohmajärvellä
vuonna 1924 ja
muutti aikuistut-
tuaan hiihtolatu-
jen perässä Lahteen.
Hänet ja hänen
promssiin valetun
hahmonsä voi yhä
tavata sivakoimassa
Salpausselän
perinteikkään
hiihtostadionin
kuperessa. (Kuva
Jaana Kari)*

Minkätakia se sillai? No ku meillä oli viestihiihto tuolla Lappeenrannassa, SM-kisoissa. Se ol sillon Zakopanen vuonna. Ja sitte mulla pisti hirveesti kypillä ja sit meillä oli näitä tyttölöitä kolme. Ja ne oli sanotaan kymmenen sekunnin sisällä kaikki. Ja miu ois vielä pitännä siinä hiihtää. Kuitennoin olin ollu toinen siinä kypillä. Sitten oli tää ylämaalaiset toiseks paras joukkue olevinaan. Ne (seuran johto) sano, että sinä lähet. Minä sanoin, että ne kyllä pärjää ne tytöt, vaikka minä en hiihä. Minä aattelin, etten hiihä, että jätän yhen päivän väliin, kun kolmena päivänä ois pitännä hiihtää. Ensin 10, sitten 5 ja vielä 5. Minä sanoin, että en mie, mie säästän joka tappauksessa siihen henkilökohtaseen matkaan, siinä katottiin sinne Zakopaneen lähtijöitä. Niin-hän minä sitte sanoin yhdelle seuran miehelle, että jään kuitenkin sitte

Jaana Kari

Naiseuden kuperkeikka – "Hiihto-
äiteen" tarinoita

pois, että keskittäytyryn sille omalle matkalle. Ni johan siitä nyt metakka. Ja toisaalta, ku ne tytöt sano, että elä hiihää sie. Nehän painosti minnuta taas tältä puolelta. Että hyö sais sitte kolmestaan voittaa. Kun ei niistä tienny, että kenet jättäis pois. Kaikki olivat ihan kymmenen sekunnin sissää. Että minä jäisin siitä päästä pois. Viis minuuttia voittivat ja miun ois pitäny sinne mennä. Ja siitä minut laitettiin kilpailukieltoon, kun minä olin uppiniskanen. En päässyt enää kevväällä hiihtelemään minnekkään. Se loppu minun hiihto Salapausseleän kisoihin. Minä en päässy tuonne Pohjoseen hiihtämään ollenkaan. Ne oli pitäneet tämän kokkousen ja Zakopanessa ei kukkaan puhunnu mitään, mut jos siellä oisin voittanu, ni sitte ne ei ois pannu kilpailukieltoon, mutta neljännessä sijastakaan ei vielä armahettu.

Elämäkerralliselle ydinkertomukselle tyypillisesti muistelman sisältää paljon dialogia ja tarkkoja kuvauksia. Tarinassa Rantanen joutuu vaikeaan tilanteeseen. Hän halusi säästää itseään ja antaa toisille naisille mahdollisuuden voittaa viesti keskenään. Seuran johto halusi hänet ehdottomasti mukaan. "Äitec" piti kuitenkin päänsä. Miesten tahtoa vastaan nousemisella oli seurauksena kilpailukielto. Hänelle osoitettiin julmasti, missä on naisen paikka.

No mitäs hiihtoliitto? Eihän ne tienneet nekkään. Eihän mittään, kyllähän se tietoon tuli mutta se oli seuran asia. Veli Saariselle soittelin ja kysyin, että mikä se nyt tämmönen? Nii hän sano, että ei hän voi, että se on seuran asia. Sitten hän vaan tuumasi, että kun on köyhä, niin pittää olla nöyrä! Sillai sano Veli Saarinen minulle!

Rantasta ei nujerrettu. Tarinan lopussa elää selviytyminen. "Äiteen" subjektiivisuus korostuu. Miesten erityisasema ja koettu epäoikeudenmukaisuus saavat hänet toimimaan.

Mutta se loppu sitte. Sittehän minä menin kevväällä seuraan ja sanoin, että lopetan ja meen sitte minne meen. Siinähän ei vielä tiennä toiminnanjohtaja, että mistä on kysymys, ku ei se kurinpitolautakunta ollu ilmottanu hänelle mitään. Mie sanoin, että lue niistä pöytäkirjoista. Niistä sen saat selville. Miehet kyllä sai nellestää, ne käytti Kuopiossakin naisia hyväkseen ja hotellissa löivät, ja kaljat olivat völjänneet. Ei niistä mitään sanottu. Niin ja minulle sitten pannaan, kun kieltäydyn ja vielä seuraavana päivänä kilpailut. Siellä oli semmonen mies, joka halus näyttää. Muutamien vuosien jälkeen se oli sanonu, että ku ei

Jaana Kari

Naiseuden kuperkeikka – "Hiihto-äiteen" tarinoita

Siiri sano hänelle päivääkään, että siitäkö se nyt suuttu. Enkä sano vieläkään.

Ja mitäs sitä jälkeenpäin sitte, ku en päässy enää sinä talvena hiihtämään, mitäs sitte. Seuraava talvi oli uusi ja sitten vaihdoin seuran Pertunmaahan. Ja sieltä minä sain paremmat päivävahat ja matkat. Mää vaihdoin seuran. Mie sanoin, että mie en kusekkaan sinne päin.

Olhan niillä vielä seurojen kokkous ja siellä ne oli päättäneet, että Siiriä ei saa ottaa mihinkään seuraan. Ne oli vielä siellä. Mutta keväällä tuli Pertunmaan miehet meille ja sano, että tuutko seuraan, että oot tervetullu. No mää sanoin, että jos mää hiihän seuraavana talvena, ni voisni tulla, että en mää hiihtoseuraan ainakaan mene enkä haluakkaan mennä. No siinähän mä sitten hiihtelin. Se oli ihan hyvä seura. Ja puhelimellahan sitä pääsi sinne ilmottamaan minne mä haluan.

Lähdeviitteet

- 1 Sironen, E. 1994. Minne urheilun rakennehistoria meidät vie? Teoksessa A. Nevala (toim.) Suomen urheiluhistoriallisen seuran vuosikirja 1994. Joensuu, 171-181.
- 2 Kari, J. 2000. Naiseuden kuperkeikka. Lydia Widemanin ja Siiri Rantasen kokemuksia 1950-luvun naisurheilusta. Liikuntapedagogiikan pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto.
- 3 Laine, L. 1986. Naisemansipaatio ja liikuntakulttuuri. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu 103, 72-84; Laine, L. 1992 Urheilu valtaa mielet. Teoksessa T. Pyykkönen (toim.) Suomi uskoi urheiluun. Liikuntatieteellisen seuran julkaisu 131. Helsinki, 101-128; Laine, L. 1996. Kuinka ylittää rajat? Naiset Pohjoismaiden urheilujärjestöissä. Teoksessa A. Nevala (toim.) Olympialaiset ja naisliikunta satavuotiaat. Suomen urheiluhistoriallisen seuran vuosikirja 1996. Kitee, 39-52.
- 4 Kirjavainen, J. 1969. I osa (1886-1931). Teoksessa H. Eljanko & J. Kirjavainen (toim.) Suomen hiihdon historia. Porvoo, 1-158.
- 5 Laine 1996.
- 6 Wuolio, E. 1993. Itsenäisyyden ensiaskeleet koululiikunnassa. Teoksessa E. Wuolio & L. Jääskeläinen (toim.) Kyykkyn ylös; 150 vuotta koululiikunta. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu 136. Tampere, 86-102.
- 7 Häyrinen, R. & Laine, L. 1989. Suomi Urheilun suurvaltana. E. Vasara (toim.). Vammalan Kirjapaino. Lahti, 58-64.
- 8 Raatikainen, V. 1978. Kultatyöt. Hämeenlinna, 7.
- 9 Hyvärinen, M. 1998. Lukemisen neljä käännettä. Teoksessa M. Hyvärinen, E. Peltonen & A. Vilkkö (toim.) Liikkuvat erot. Tampere, 323-326.

Jaana Kari

Naiseuden kuperkeikka - "Hiihto-
äiteen" tarinoita

- 10 Komulainen, K. 1998. Naisten naisuhteet. Kerrottu ja puhuteltu sukupuoli itsenäistymiskertomuksissa. Teoksessa Hyvärinen ym. Liikkuvat erot. 154–156.
- 11 Hyvärinen, M., Peltonen, E. & Vilkkonen, A. 1998. Johdanto. Teoksessa Hyvärinen ym. Liikkuvat erot.
- 12 Vilkkonen, A. 1998. "Kotihistoria." Teoksessa Hyvärinen ym. Liikkuvat erot. 31.
- 13 Sironen, E. 1995. Urheilun aika ja paikka. Jyväskylän yliopisto. LIKES – Research reports on sport and health 100, 175–198.
- 14 Jussilainen, P. 1998. Suomen hiihto. Keuruu, 73.
- 15 Vasara, E. 1997. Valkoisen Suomen urheilevat soturit. Suojeluskuntajärjestön urheilu- ja kasvatus toiminta vuosina 1918–1939. Suomen Historiallinen Seura, Vammala.
- 16 Hyvärinen ym. Johdanto. Teoksessa Hyvärinen ym. Liikkuvat erot. 10–11.
- 17 Komulainen 1998. Naisten naisuhteet. Teoksessa Hyvärinen ym. Liikkuvat erot. 175.
- 18 Heikkinen, A. 1981. Kansallisurheilun suuri nousu. Suomen hiihtourheilun laajuus, yhteiskunnalliset tavoitteet ja merkitys 1918–1940. Läkuntatieteellisen seuran julkaisu 82. Lappeenranta, 175.
- 19 Vainio, E. 1999. Anni Collan ja naisliikunnan mahdollisuus. Teoksessa H. Roiko-Jokela & E. Sironen (toim.) Urheilu katsoo peiliin. Suomen urheiluhistoriallisen seuran vuosikirja 1999. Jyväskylä, 157–170.
- 20 Kari, K. 1932. Miksi SNLL ei harrasta kilpaurheilua? Kisakenttä 9–10, 171.
- 21 Heikkinen 1981, 175.
- 22 Perttunen, J. 1995. Kokemus psykologisena tutkimuskohteena. Tampere, 31; Varto, J. 1992/1996. Laadullisen tutkimuksen metodologia. Tampere, 47–49.

Jaana Kari

Naiseuden kuperkeikka – "Hiihtö-
äiteen" tarinoita